

№5

MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR

ILMIY ELEKTRON JURNALI

**ISSN: 2181-3965
VOLUME 5
TOSHKENT 2026**

“MOLIYAVIY TEXNOLOGIYALAR” ILMIY ELEKTRON JURNALI TAHRIRIYAT KENGASHI RAISI

To‘lqin Zakirovich Teshabayev – tahririyat kengashi raisi. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI

Mehmonov Sultonali Umaraliyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O‘quv ishlari bo‘yicha birinchi prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Abdurahmanova Gulnora Qalandarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Karimova Komila Daniyarovna - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Yoshlar masalalari va ma‘naviy-marifiy ishlar bo‘yicha birinchi prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Xudoyqulov Sadirdin Karimovich - Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Hududiy ta‘lim masalalari va markazlar bo‘yicha prorektor, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sindarov Sherzod Egamberdiyevich – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, Infratuzilmalarni rivojlantirish va iqtisod ishlari bo‘yicha prorektori, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Saparov Aktam Jo‘rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori

Islamkulov Alimnazar Xudjamuratovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Pardayev Abdunabi Xoliqovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Kuziyev Islomjon Ne‘matovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Baymuratov Tursunbay Maxkambayevich – iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor

Omonov Akrom Abdinazarovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Sharipov Qongratbay Avezimbetovich – texnika fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta‘lim, fan va innovatsiyalar vaziri

Jumayev Nodir Xosiyatovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor, O‘zbekiston Respublikasi Oliy Kengashi deputati

Haydarov Nizomiddin Hamroyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Raviprakash G. Dani – Xalqaro ta‘lim konsultanti, professor (AQSH)

Bagautdinova Nailya Gumerovna – Qozon federal universiteti Boshqaruv, iqtisodiyot va moliya instituti direktori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Rossiya Federatsiyasi)

Sharifzoda Mu‘min Mashokir – Tojik davlat huquq, biznes va siyosat instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor (Tojikiston Respublikasi)

Maley Elena Borisovna – Polotsk davlat universiteti rektori, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent (Belarus Respublikasi)

Asif Mahbub Karim – Malayziya Menejment va tadbirkorlik universiteti professori (Malayziya qirolligi)

Piter Xayk – Yevropa amaliy fanlar va menejment instituti ilmiy ishlar bo'yicha prorektori (Chexiya Respublikasi)

Yavuz Demirel – Kastamonu universiteti professori (Turkiya Respublikasi)

Jo'rayev Abdug'affor Safarovich – Termez agrotexnologiyalar va Innovatsion rivojlanish instituti rektori, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Ismanov Ibroxim Nabiyeovich – Farg'ona politexnika instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Xayriddinov Azamat Botirovich – Qarshi muhandislik-iqtisodiyot instituti prorektori iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent

Tashnazarov Samiddin Nizamovich – Samarqand iqtisodiyot va servis instituti kafedra mudiri, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Nurmanov Ulug'bek Anorbayevich - Bank-moliya akademiyasi “Buxgalteriya hisobi va audit” kafedrasida professori, iqtisodiyot fanlari doktori

Yakubova Nargiz Tursunbayevna – iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

Mamatov Baxadir Safaraliyevich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Qiyosov Sherzod Uralovich – iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Urazaliyev Kamoliddin Tajikulovich – iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent

Teshayev Zavqiddin Jabbor o'g'li – Qarshi davlat universiteti Turizm va marketing kafedrasida dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Hazratqulov Shahboz Boboqul o'g'li – Qarshi davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrasida dotsenti, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

JURNAL TAHRIRIYATI

Saparov Aktam Jo'rayevich – bosh muharrir, filologiya fanlari doktori, dotsent

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich – ilmiy muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori, professor

Aliqulov Mehmonali Salohiddin o'g'li – mas'ul muharrir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Buxorova Moxira Samandarovna – muharrir

O'zbekiston Respublikasi OAK Rayosatining 2023-yil 3-iyundagi 364-son qarori bilan “Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalari yuzasidan assosiy ilmiy natijalarini chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan.

“Moliyaviy texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali
23.11.2022-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №R-566966 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: №049864

MUNDARIJA			
1.	Meyliyev Obid Raxmatullaevich	Soliqlarning budget daromadlaridagi ahamiyatini oshirish	7
2.	Мирзаева Матлуба Ғайбулла қизи	Тижорат банкларининг капитал базасини мустаҳкамлашнинг методологик ва амалий асосларини такомиллаштириш	14
3.	Жабборов Насриддин Мирзаодилович, Юнусова Шохсанам Муротовна, Бебутова Зулайхо Хамидовна, Сафарова Севара Қахрамон қизи	Тошкент вилояти туристик ҳудудлари имижини модели учун барқарорлик таҳлили	19
4.	Мухамедова Севара Абдуллаевна	Тижорат банкларида кичик бизнес лойиҳаларини кредитлашда банк таваккалчиликларини баҳолаш ва бошқариш тизими	27
5.	Abduqayumov Elyorbek Ulug'bek o'g'li, Yo'ldosheva Oygul Zokir qizi	Janubiy Koreya kinoindustriyasining iqtisodiy rivojlanishdagi o'rni va ta'siri	33
6.	Umarova Shahnoza	Moliyaviy faoliyat bo'yicha baholangan majburiyatlar hisobini takomillashtirish	40
7.	Muydinov Xusniddin Nuriddin o'g'li	Avtomobilsozlik korxonalarining xarajat samaradorligini ekonometrik modellash	46
8.	Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	O'zbekistonda auditorlik faoliyatini tashkil etishning zaruriyati va uning ahamiyati	57
9.	Kurbanbayev Jurabek Eruvbayevich, Akromov Shohrux Shuhrat o'g'li	Auditorlik tekshiruvlarida tashqi tasdiqlardan foydalanish va ichki nazorat tizimining samaradorligini oshirish	66
10.	Абдурахманов Ўрол Наврўз ўғли	Акциядорлик жамиятлари аудитида таҳлилий амалларни қўллашни такомиллаштириш	71
11.	Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	Yoshlar biznes-loyihalarini moliyalashtirishda kredit va investitsiya resurslarining o'rni	80
12.	Shodiyev Yashnarbek Baxriddin o'g'li	Davlat moliyaviy nazoratini modellar va metodologik yondashuvlarini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish	92
13.	Muydinov Baxodirjon Numanovich	Korxonalarda ichki auditni tashkil etish va takomillashtirish	101
14.	Mirzanov Zakir Maratovich	Paxta yetishtirish va qayta ishlash klasterlarida resurslardan foydalanish samaradorligini oshirish va iqtisodiy yo'qotishlarni kamaytirish	111
15.	Тожибоева Дилором	XXI ахборотлар асри – қарор қабул қилиш жараёнининг мураккаблашуви асри	116
16.	Нурхонов Комижон Товкараевич	Яшил иқтисодиётга ўтиш йўллари ва устуворликлари	124
17.	Saydullayev Nodirbek Narzullayevich	Inflyatsion targetlash sharoitida markaziy bank valyuta intervensiyalari strategiyasini takomillashtirish mexanizmlari	132
18.	Хусаинов Равшан Рахимович	Сравнительный анализ налоговых систем зарубежных стран и трансформация их для Узбекистана	143
19.	Maxkamova Nazokat Umarali qizi	O'zbekiston iqtisodiyotida to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalarning o'rni	150
20.	Abduraxmanova Muqaddas Toxtasinovna	Temir yo'l transporti korxonalarining ekologik-iqtisodiy samaradorligini oshirishning innovatsion mexanizmlari	156
21.	Kuliboyev Azamat Shonazarovich	Davlat tibbiyot tashkilotlarida buxgalteriya hisobi: nazariya, amaliyot va uslubiyot	165
22.	Jaxbarov Jamshidbek Tilavoldi o'g'li	Raqamli texnologiyalar asosida budget tashkilotlarida davlat moliyaviy nazoratini takomillashtirish: Farg'ona viloyati misolida	179
23.	Xasanova Shaxzoda Sarvarq qizi	Avtomatlashtirish davrida ayollarning mehnat bozorida transformatsiyasi: global tendensiyalar va O'zbekistonning 2030-yilgacha imkoniyatlari	188
24.	Abdullaeva Nilufar Javdat qizi	Бюджет ташкилотларида узок муддатли активлар билан боғлиқ молиялаштириш манбалари	194
25.	Худойкулова Дилора Дилмуродовна	Обеспечение надежности аудиторских доказательств при аудите долгосрочных активов	200
26.	To'xtayev Umiddjon Shuhrat o'g'li	Xususiy tibbiy xizmatlar raqobatbardoshligini oshirish yo'llari	209

27.	Djumaniyazov Shavkat Raximovich	Yangi O‘zbekistonda tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	216
28.	Siroj Zarina Rustambekovna	O‘zbekistonda demografik jarayonlarni statistik prognozlash va monitoring tizimini takomillashtirish	223
29.	To‘laev Safarmurod Boymuhammad o‘g‘li	Korporativ mijozlarga innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirishning xorijiy tajribasi	229
30.	Эрдонаев Аликул Халимович	Банк технологиялари ва масофавий банк хизматларининг турларидан фойдаланиш амалиёти	236
31.	Муродов Бобиржон Ҳаётжон ўғли	Иқтисодиётда яширин меҳнат ресурслари айланмаси: иш берувчиларни масъулияти ва норасмий бандликни бартараф этишнинг тизимли ечимлари	247
32.	Abdullayeva Shaxnoza Erkinovna	Aholini ijtimoiy himoya qilish tizimini moliyalashtirish samaradorligini baholash metodologiyasini takomillashtirish	253
33.	Саттаров Тулкин Абдихалилович	Қишлоқ хўжалиги корхоналарини молиявий барқарорлигини баҳолаш моделлари	261
34.	Sanayev Javohir Shavkat o‘g‘li	Tijorat banklarida mijozning tranzaksion faolligiga asoslangan adaptiv tariflash mexanizmini takomillashtirish	271
35.	Хасанов Сабирджан Садикович, Раимова Мадинабону Сабирджан кизи	Оценка экономической необходимости строительства ветроэнергетических установок в Узбекистане	278
36.	Karimov Shohruh Ahmadullo o‘g‘li	O‘zbekistonda buxgalteriya xizmatlari bozorining institutsional tuzilmasi: auditorlik va soliq maslahatchilari tashkilotlari reestrlari tahlili	286
37.	Karimqulov Jasur Imomboevich, Xojanov Baxadir Omirbayevich	Bank infratuzilmasi transformatsiyasi samaradorligini integral baholash metodikasini takomillashtirish	292
38.	Kasimova Zilolaxon Botir qizi	O‘zbekiston bank tizimining miqdoriy kengayishi va moliyaviy barqarorlik normativlariga rioya etish darajasi: 2017–2025 yillar tahlili	301
39.	Олимова Қизлархон Тўра кизи	Тижорат банкларида муаммоли кредитларни эрта аниқлаш ва мониторинг тизимида мавжуд муаммоларнинг тизимли ечими	308
40.	Xolmurotov Fozil Saribayevich	Hududiy eksportning qo‘shilgan qiymati va diversifikatsiya darajasini o‘lchash: Xorazm viloyatida export quality index tahlili	314
41.	Jumaniyazov Iskandar Baxodirovich	To‘qimachilik sanoati korxonalarida xarajatlar hisobini tashkil etish, tannarxni kalkulyatsiya qilish va tahlil etish bo‘yicha xorijiy tajriba	327
42.	Vaisov Dilshod Ibodullayevich	Kichik biznes subyektlari moliyaviy raqobatbardoshligini prognozlashning ekonometrik asoslari	333
43.	Kabilova Zebo Babakulovna	Mintaqa iqtisodiyotini barqaror rivojlantirishda mehnat resurslaridan foydalanishning ilmiy-nazariy asoslari	341
44.	O‘lmasxo‘jayev Zoirxo‘ja Abbos o‘g‘li	Ta’lim muassasalarida sun’iy intellekt asosidagi adaptiv modellarning iqtisodiy va ijtimoiy samaradorligini baholash	353
45.	Jomolov Muzaffar Mirzoxitovich	Hududlarda investitsiyalar samaradorligini qisqa panel ma’lumotlari asosida o‘rta muddatga prognozlash: Toshkent viloyati misolida	358
46.	Akhmedova Shokhistakhon	Ways to improve sustainable financing mechanisms in Uzbekistan: capital needs, pilot instruments and scenario-based projections to 2030	368
47.	Xushvaqov Islombek Muxammadi o‘g‘li	Moliya bozorida qarz instrumentlari orqali savdolarni moliyalashtirish	381
48.	Qudratova Shaxnoza Shuxrat qizi	Yashash va umumiy ovqatlanish xizmatlari samaradorligini statistik baholash usullari va mezonlari	388
49.	Ziyodullayev Dilshod Sherzodovich, Sharapova Mashxura Azadovna	O‘zbekistonda monetar va fiskal siyosatning inflyatsiya va iqtisodiy o‘sishga ta’siri	399
50.	Гозиев Рзоиддин Чулпон угли, Ким Дмитрий Игнатьевич	Перестройка кадровой стратегии ритейла в эпоху цифровых технологий	406
51.	Qodirov Humoyun Tolibjon o‘g‘li	To‘qimachilik korxonalarining eksport salohiyatini boshqarishda eksportni diversifikatsiya qilish strategiyasi	413
52.	Abdujabarova Mahmura Toshmuxamadovna	Korxona moliyaviy holatining tizimli tahlili	419
53.	Olimova Maftuna Komil qizi	Raqamli iqtisodiyot sharoitida kadrlar bozori talab va taklifi nomutanosibligini statistik baholash	429

54.	Маматова Рўзимурод кизи	Эленур	Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик субъектларини кредитлаш механизмини такомиллаштиришнинг илмий-услубий асослари	441
55.	Xodjaniyazov Yuldashevich	Shohruh	Hududiy farovonlik indeksini prognozlash: Holt modeli va qiyosiy ekonometrik baholash	450
56.	Maxmasaidova Ubaydulla qizi	Muslima	Ko'p o'zgaruvchili regressiya modeli asosida iqtisodiy ko'rsatkichlarning o'zaro bog'liqligini excel dasturi yordamida tahlil qilish	458
57.	Юсупов А.Т.		Илмий-технологик ва иқтисодий хавфсизлик тизимида олий малакали илмий ва илмий-педагог кадрлар аттестацияси хавфсизлиги (методологик, услубий ва амалий жиҳатлари)	470
58.	Shirinov Abduxalilovich	Uchqun	Ichki segmentar hisobotning tarkibi, ko'rsatkichlari va shakllarini takomillashtirish	481
59.	Шахабутдинова Зиятходжаевна	Муаттар	Институционально-регуляторные условия формирования цифровой модели оценки кредитоспособности заемщиков	489
60.	Kilichev Akramovich	Alisher	Mavsumiy mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar moliyaviy barqarorligini integral baholashning ikki blokli modeli (Entropiya vaznlari asosida)	496
61.	Fayazov Xasan Jaxongir ugli		Behavioral and psychological factors in ai use among 15-year-old students: learning and academic performance	504
62.	Urazbayeva Konisbayevna	Ilmira	Moliyaviy kontrolling tizimida mavjud muammolar va ularning aksiyadorlik jamiyati moliyaviy samaradorligiga ta'siri	511
63.	Ollokulova Mansurovna	Feruza	Milliy iqtisodiyotni transformatsiyalash sharoitida davlat-xususiy sheriklik munosabatlarini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari	518
64.	Isamitdinova Rahimjanovna	Ra'no	Investitsiya loyihalari qiymati va muddati monitoringini o'zlashtirilgan qiymat usuli asosida takomillashtirish	525
65.	Alijonov Jamshid o'g'li	Alijon	Qurilish korxonalarining investitsion salohiyatini kompleks baholash metodologiyasini takomillashtirish	533
66.	Jafarova Marjona Jafarovna, Xusanova Dilorom Shavkatovna		O'zbekistonda inflatsiya darajasining pasayish sabablari	539

O'ZBEKISTONDA INFLATSIYA DARAJASINING PASAYISH SABABLARI

Jafarova Marjona Jafarovna

iqtisodiyot fakulteti
3-kurs I-52/24-guruh talabasi
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
E-mail: jafarovamarjona2010@gmail.com

Xusanova Dilorom Shavkatovna

"Moliya" kafedrası v.b prafessori
Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti
E-mail: dilorom.xusanova@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur maqolada O'zbekistonda 2016–2025-yillar davomida inflyatsiya darajasining dinamikasi, pasayish tendensiyalari va unga ta'sir etuvchi asosiy makroiqtisodiy omillar tahlil qilinadi. Xususan, pul-kredit siyosatining qat'iylashtirilishi, Markaziy bankning inflyatsion targetlash rejimiga bosqichmabosqich o'tishi, asosiy stavkaning optimallashtirilishi hamda pul massasi (M_2) o'sish sur'atlarining nazorat qilinishi inflyatsiyani jilovlashda muhim rol o'ynagani ko'rsatib beriladi. Shuningdek, fiskal intizomning kuchaytirilishi, byudjet taqchilligini kamaytirish choralarining amalga oshirilishi va davlat xarajatlarining samaradorligini oshirish inflyatsion bosimni pasaytirgan asosiy omillar sifatida tarkibiy tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: Inflyatsiya, Markaziy bank, asosiy stavka, inflyatsion targetlash, makroiqtisodiy barqarorlik, fiskal intizom, pul massasi.

ПРИЧИНЫ СНИЖЕНИЯ ИНФЛЯЦИИ В УЗБЕКИСТАНЕ

Жафарова Маржона Жафаровна

экономический факультет
студент 3 курса, группа И-52/24
Ташкентский государственный экономический университет
E-mail: jafarovamarjona2010@gmail.com

Хусанова Дилором Шавкатовна

и.о. профессор кафедры финансов
Ташкентский государственный экономический университет
E-mail: dilorom.xusanova@gmail.com

Аннотация. В данной статье анализируются динамика уровня инфляции, тенденции её снижения и основные макроэкономические факторы, влияющие на неё в Узбекистане в период 2016–2025 годов. В частности, показано, что ужесточение денежно-кредитной политики, постепенный переход. Центрального банка к режиму инфляционного таргетирования, оптимизация основной ставки и контроль темпов роста денежной массы (M_2) сыграли важную роль в сдерживании инфляции. Также проводится структурный анализ таких факторов, как укрепление фискальной дисциплины, реализация мер по сокращению дефицита бюджета и повышение эффективности государственных расходов, которые послужили основными драйверами снижения инфляционного давления.

Ключевые слова: Инфляция, Центральный банк, основная ставка, инфляционное таргетирование, макроэкономическая стабильность, фискальная дисциплина, денежная масса.

REASONS FOR THE DECLINE IN THE INFLATION RATE IN UZBEKISTAN

Jafarova Marjona Jafarovna

3rd-year student, group I-52/24

*Faculty of Economics
Tashkent State University of Economics
E-mail: jafarovamarjona2010@gmail.com*

Xusanova Dilorom Shavkatovna

*Associate Professor, Department of Finance
Tashkent State University of Economics
E-mail: dilorom.xusanova@gmail.com*

Abstract. *This article analyzes the dynamics of inflation rates, downward trends, and the main macroeconomic factors influencing them in Uzbekistan during the period of 2016–2025. Specifically, it highlights that the tightening of monetary policy, the Central Bank's gradual transition to an inflation-targeting regime, the optimization of the policy rate, and the control of money supply (M_2) growth rates played a crucial role in curbing inflation. Furthermore, a structural analysis is provided for factors such as strengthening fiscal discipline, implementing measures to reduce the budget deficit, and improving the efficiency of public expenditures, which acted as the primary drivers in mitigating inflationary pressures.*

Keywords: *Inflation, Central Bank, policy rate, inflation targeting, macroeconomic stability, fiscal discipline, money supply.*

Kirish

Zamonaviy makroiqtisodiy barqarorlikni ta'minlashda narxlar darajasining muvozanatda bo'lishi iqtisodiy rivojlanishning eng fundamental poydevori hisoblanadi. Inflyatsiya pulning xarid qobiliyatini pasaytirishi, aholi real daromadlarini kemirishi va uzoq muddatli investitsion faollikni so'ndirishi sababli uni doimiy ravishda past va barqaror darajada ushlab turish iqtisodiyot uchun ratsional zaruriyatdir. So'nggi yillarda O'zbekistonda tarkibiy va institutsional islohotlar doirasida inflyatsiyani jilovlash davlatning strategik ustuvor vazifasiga aylandi. Ko'rilgan kompleks monetar hamda fiskal choralar natijasida narxlar o'sishi sur'atini ikki xonali raqamlardan sezilarli darajada pasaytirishga erishildi. Mamlakatimiz hozirgi bosqichda 5 foizlik strategik targetga bosqichma-bosqich erishishni ko'zlayotgan bo'lsa-da, uzoq muddatli istiqbolda jahonning yetakchi rivojlangan davlatlari kabi inflyatsiyani 2 foizlik optimal koridorda ushlab turish kun tartibidagi muhim vazifa hisoblanadi.

Rivojlangan davlatlar tajribasida 2 foizlik ko'rsatkich iqtisodiyotni deflyatsiyadan asrovchi va iqtisodiy o'sishni rag'batlantiruvchi eng sog'lom chegara bo'lib, O'zbekiston realligida bunga erishish iqtisodiyotda davlat ulushini kamaytirish, ma'muriy narxlarni erkinlashtirish va mehnat unumdorligini oshirishni talab etadi.

Adabiyotlar sharhi

Makroiqtisodiyot fanining otasi Jon Meynard Keyns davlatning yalpi talabni tartibga solishi narxlarni barqarorlashtirishdagi asosiy qurol ekanligini isbotlagan bo'lsa, monetarizm asoschisi Milton Fridmen inflyatsiyani har doim va hamma joyda sof monetar, ya'ni pul massasining me'yordan ko'payishi natijasida yuzaga keladigan hodisa deb baholagan. Shvetsiyalik iqtisodchi Knut Viksell foiz stavkalari muvozanati nazariyasi bilan zamonaviy pul siyosatiga poydevor qo'ygan, Nobel mukofoti laureati Ben Bernanke hamda taniqli iqtisodchi Lars Svensson esa inflyatsion targetlash (inflation targeting) rejimini narxlar barqarorligini ta'minlovchi eng mukammal amaliy model sifatida fanga kiritishgan. O'zbekistonda iqtisodiyot nazariyasi maktabi namoyandalari akademik Sharif Shodmonov, professorlar Alisher Vahobov va Dilorom Tojiboyeva o'zlarining fundamental ilmiy ishlarida yuqori inflyatsiya darajasi mamlakatda investitsiya ishtiyoqini so'ndirishi, milliy jamg'armalarni qadrsizlantirishi hamda umumiy makroiqtisodiy nomuvozanatlikni keltirib chiqarishini fundamental jihatdan asoslab berishgan. Bugungi kunda respublika iqtisodchilari va ekspertlari ichki bozordagi inflyatsiyaga faqat monetar omillar emas, balki taklif taqchilligi, energiya tariflarining erkinlashtirilishi va logistika xarajatlari kabi nomonetar omillar ham kuchli bosim o'tkazayotganini aniq dalillar bilan

ko'rsatishmoqda. Mazkur jarayonlarning qonuniy asosi sifatida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 18-noyabrdagi PF-5877-sonli Farmoniga muvofiq, Markaziy bank 2020-yil 1-janvardan boshlab pul-kredit siyosatini rasman bosqichma-bosqich inflyatsion targetlash rejimiga o'tkazdi [lex.uz]. Davlat rahbari Shavkat Mirziyoyev inflyatsiyani pasaytirishni shunchaki texnik ko'rsatkich emas, balki aholining real xarid qobiliyatini va farovonligini ta'minlovchi eng asosiy ijtimoiy-iqtisodiy omil deb belgilagan [president.uz]. Hozirgi bosqichda Prezident tomonidan ijro hokimiyati oldiga yillik inflyatsiya darajasini bosqichma-bosqich 7 foizgacha pasaytirish, kelgusi davrlarda esa uni yakuniy strategik maqsad — 5 foizlik barqaror ko'rsatkich doirasida qat'iy ushlab turish vazifasi qo'yilgan [president.uz]. Konseptual tahlillar shuni ko'rsatadiki, belgilangan maqsadli targetlarga erishish uchun faqatgina monetar cheklollar yetarli emas, balki hukumat darajasida ichki bozorda oziq-ovqat va iste'mol tovarlari taklifini keskin ko'paytirish hamda ishlab chiqarish xarajatlarini kamaytirish lozim.

Tadqiqot metodologiyasi

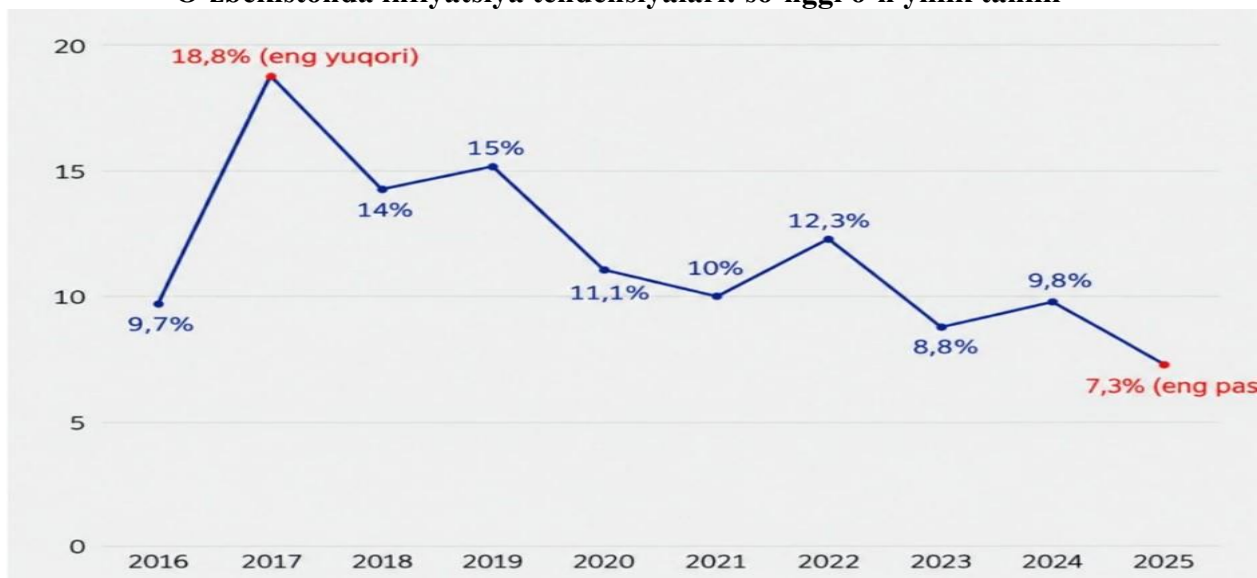
Mazkur tadqiqotda O'zbekistonda 2016–2025-yillar davomida inflyatsiya darajasining pasayish sabablarini ochib berish maqsadida miqdoriy va sifat tahlili usullari majmuasidan foydalanildi. Tadqiqotning empirik asosi sifatida Markaziy bank va Statistika agentligining rasmiy ochiq ma'lumotlari tanlab olinib, inflyatsiya dinamikasining o'zgarish tendensiyalarini aniqlash uchun statistik guruhlash hamda grafikli modellash metodlari qo'llanildi. Makroiqtisodiy omillarning narxlar barqarorligiga ta'sirini baholashda pul massasi (M_2), asosiy stavka o'zgarishi va budget taqchilligi ko'rsatkichlari tarkibiy tahlil (structural analysis) hamda sabab-oqibat aloqadorligi metodlari yordamida o'rganildi. Inflyatsiyani kelajakda 5 va 2 foizlik maqsadli ko'rsatkichlar doirasida jilovlash strategiyasini ishlab chiqishda esa iqtisodiyotni dollarsizlashtirish, monopoliyaga barham berish va energetika tariflari islohotining ta'siri mantiqiy hamda qiyosiyfunktional tahlil yondashuvi asosida ilmiy umumlashtirildi.

Tahlil va natijalar

Umumiy iqtisodiy tendensiyaga nazar tashlasak, ko'rib chiqilayotgan davrning birinchi yarmida inflyatsiya ko'rsatkichlari yuqori tebranuvchanlik namoyon etgan bo'lsa, davr yakuniga kelib barqaror pasayish tendensiyasi kuzatilgan.

1-chizma.

O'zbekistonda inflyatsiya tendensiyalari: so'nggi o'n yillik tahlili⁷²

*Muallif tomonidan tuzildi.

⁷² O'zbekiston Milliy statistika qo'mitasi

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2016-yilda inflyatsiya darajasi 9,7%ni tashkil etgan. Biroq, keyingi 2017-yilda keskin sakrash qayd etilib, ko'rsatkich o'zining eng yuqori cho'qqisiga — 18,8%ga ko'tarildi. Bu holat valyuta bozorining erkinlashtirilishi va so'mning devalvatsiyasi fonida yuzaga kelgan import shoki bilan izohlanadi. Ushbu cho'qqidan so'ng, 2018 va 2019-yillarda narxlar o'sishi sekinlashib, ko'rsatkich mos ravishda 14% va 15% atrofida muvozanatlashdi.

Pasayish tendensiyasi keyingi yillarda ham davom etdi va inflyatsiya darajasi 2020-yilda 11,1%gacha, 2021-yilda esa bir xonali songa yaqinlashib, 10%gacha tushdi. Garchi 2022-yilda global logistik inqirozlar sababli ko'rsatkich biroz ortga qaytib, 12,3%ga ko'tarilgan bo'lsa-da, bu o'sish uzoq davom etmadi. Markaziy bankning qat'iy pul-kredit siyosati natijasida inflyatsiya pasayishda davom etdi: 2023-yilda 8,8%, 2024-yilda 9,8% va nihoyat 2025-yil yakuniga kelib o'zining eng minimal darajasi — 7,3%ni qayd etdi.

Markaziy bank belgilagan uzoq muddatli 5 foizlik targetga erishish choralari. Inflyatsiya darajasini hozirgi ko'rsatkichlardan 5 foizgacha pasaytirish uchun, eng avvalo, soliq-budjet intizomini qat'iy kuchaytirish zarur. Davlat xarajatlarini samarali nazorat qilish va budjet defitsitini Yalpi ichki mahsulotga nisbatan 3 foizdan oshirmaslik pul massasining asossiz ko'payib ketishining oldini oladi. Shu bilan birga, davlat dasturlari doirasida bozorga katta miqdorda imtiyozli va arzon kreditlar chiqarish amaliyotini cheklash lozim, chunki bunday subsidiyalar milliy valyutaning qadrsizlanishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatadi.

Ikkinchi muhim yo'nalish energetika tariflari islohotini tizimli muvofiqlashtirish bilan bog'liq. Elektr energiyasi va tabiiy gaz narxlarining bozor mexanizmlariga o'tkazilishi ishlab chiqarish tannarxiga ma'lum ma'noda bosim o'tkazadi. Ushbu bosimni yumshatish uchun tadbirkorlik subyektlariga energiya tejamkor texnologiyalarga o'tishda ko'maklashish va bu orqali mahsulot tannarxi oshishini kompensatsiya qilish kerak bo'ladi.

Bundan tashqari, ichki bozorda monopoliyalarga barham berish va haqiqiy raqobat muhitini yaratish talab etiladi. Ayrim yirik subyektlarning narxlarni sun'iy ravishda belgilash imkoniyatlarini cheklash hamda bozorga yangi ishlab chiqaruvchilar va importyorlarning to'siqlarsiz kirishini ta'minlash narxlarning tabiiy ravishda pasayishiga olib keladi. Ayniqsa, oziq-ovqat mahsulotlarining mavsumiy narx tebranishlarini kamaytirish uchun zamonaviy agrologistika infratuzilmasini kengaytirish, ya'ni muzlatkichli omborxonalar va saqlash komplekslari tarmog'ini keskin ko'paytirish shart.

Jahonning yetakchi rivojlangan davlatlari kabi inflyatsiyani barqaror 2 foiz atrofida saqlab turish iqtisodiyotni tubdan isloh qilishni ta'minlovchi uzoq muddatli strategiyani talab qiladi. Buning eng birinchi sharti iqtisodiyotni to'liq dollarsizlashtirish hisoblanadi. Uy-joy, avtomobil va boshqa yirik oldi-sotdi shartnomalarini xorijiy valyutada hisoblash an'anasidan butunlay voz kechish kerak. Aholining jamg'armalari milliy valyutada bo'lishi va so'mga bo'lgan

ishonchning yuqori darajada shakllanishi Markaziy bank qarorlarining iqtisodiyotga ta'sir kuchini maksimal darajaga chiqaradi.

Keyingi muhim omil pul-kredit siyosatini yurituvchi organ — Markaziy bankning mutloq mustaqilligidir.

Markaziy bank har qanday siyosiy yoki hukumat tomonidan bo'ladigan qisqa muddatli iqtisodiy o'sish bosimlaridan xoli bo'lishi va o'z faoliyatini faqatgina narxlar barqarorligini ta'minlashga qaratishi lozim. Uzoq muddatli barqarorlikni ta'minlashda mehnat unumdorligini va ishlab chiqarishda yuqori texnologiyalarni oshirish hal qiluvchi ro'l o'ynaydi. Sanoatga zamonaviy avtomatlashtirilgan texnologiyalarni jalb qilish orqali ishlab chiqarilayotgan mahsulot hajmini ko'paytirish va uning tannarxini yildan-yilga arzonlashtirib borish inflyatsiyani eng minimal darajada saqlashga xizmat qiladi. Nihoyat, mamlakatda fond bozorini rivojlantirish zarur. Aholining bo'sh pul mablag'lari faqat ko'chmas mulk yoki avtomobil sotib olishga emas, balki yirik kompaniyalarning aksiyalari va obligatsiyalariga investitsiya qilinishi orqali iqtisodiyotning real sektoriga yo'naltirilishi lozim. Buning uchun:

- soliq-budjet intizomini qat'iy ta'minlash va davlat xarajatlarini cheklash;- bozorlarda

monopoliyalarni tugatib, sogʻlom raqobat muhitini toʻliq qaror toptirish;

-iqtisodiyotni toʻliq dollarsizlashtirish orqali milliy valyutaga boʻlgan ishonchni mutahkamlash;

- ishlab chiqarishga yuqori texnologiyalarni jalb etib, mehnat unumdorligini oshirish va mahsulot tannarxini pasaytirish talab etiladi.

Faqatgina mana shunday chuqur tarkibiy islohotlar va Markaziy bankning mutloq mustaqilligini taʼminlash orqali mamlakatda narxlar barqarorligiga va aholi real daromadlarining uzoq muddatli oʻsishiga erishish mumkin.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, grafikda aks etgan 2016–2025-yillardagi inflyatsiya dinamikasi Oʻzbekiston iqtisodiyotining tub burilishlar va oʻtish davrini boshdan kechirganidan dalolat beradi. 2017-yilda valyuta bozorining ochilishi va tarkibiy islohotlar sababli koʻrsatkich oʻzining eng yuqori nuqtasiga 18,8% chiqqan boʻlsada, keyingi yillarda Markaziy bank va hukumatning muvofiqlashtirilgan choralari natijasida narxlar oʻsishi tizimli ravishda jilovlandi va 2025-yilga kelib eng minimal darajaga 7,3% tushirildi.

Biroq, erishilgan bu koʻrsatkich yakuniy maqsad emas. Inflyatsiyani uzoq muddatli 5 foizlik targetga tushirish va kelajakda rivojlangan davlatlar kabi 2 foiz atrofida barqaror ushlab turish uchun iqtisodiyotni shunchaki pul-kredit dastaklari bilan boshqarish yetarli emas. Tadqiqot natijalariga koʻra, narxlarning uzoq muddatli barqarorligini taʼminlash uchun, eng avvalo, davlat xarajatlarini cheklash va budjet taqchilligini Yalpi ichki mahsulotga (YID) nisbatan 3 foizdan oshirmaslik orqali qatʼiy soliq-budjet intizomini saqlab qolish zarur. Shu bilan birga, ichki bozorlarda sunʼiy narx shakllanishiga sabab boʻlayotgan monopoliyalarga butunlay barham berish, bozorga yangi ishlab chiqaruvchilar va importyorlarning toʻsiqlarsiz kirishini taʼminlovchi sogʻlom raqobat muhitini toʻliq qaror toptirish lozim. Ayniqsa, energetika tariflari islohotining ishlab chiqarish tannarxiga salbiy taʼsirini yumshatish uchun sanoat korxonalarida energiya tejankor yuqori texnologiyalarni joriy etish va mehnat unumdorligini oshirish hal qiluvchi rol oʻynaydi. Eng muhim tarkibiy islohotlardan biri — bu iqtisodiyotni toʻliq dollarsizlashtirish va fond bozorini rivojlantirish boʻlib, aholining boʻsh pul mablagʻlarini real sektor aksiyalariga yoʻnaltirish orqali milliy valyutaga — soʻmga boʻlgan ishonchni mustahkamlash talab etiladi. Faqatgina mana shunday chuqur tarkibiy oʻzgarishlar hamda pul-kredit siyosatini yurituvchi organing mutloq mustaqilligini taʼminlash orqali mamlakatda narxlar barqarorligiga, aholi real daromadlarining va makroiqtisodiy oʻsishning uzoq muddatli kafolatiga erishish mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 18-noyabrdagi PF-5877-son “Pul-kredit siyosatini bosqichma-bosqich inflyatsion targetlash rejimiga oʻtkazish toʻgʻrisida”gi Farmoni. – <https://lex.uz/docs/4600292>

2. Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy banki. (2024). Pul-kredit siyosatining 2024-yil va 2025–2026-yillar davriga moʻljallangan asosiy yoʻnalishlari. Toshkent: Markaziy bank. – <https://cbu.uz>

3. Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Statistika agentligi. (2025). Oʻzbekiston Respublikasida isteʼmol sektoridagi inflyatsiya darajasi (2016–2025-yillar statistik toʻplami). Toshkent: www.stat.uz

4. Xusanova, D. SH. (2023). Moliya va pul-kredit siyosatining makroiqtisodiy barqarorlikni taʼminlashdagi oʻrni. Toshkent: TDIU nashriyoti, 145–158-b.

5. Vahobov, A. V., Malikov, T. S. (2021). Moliya: Darslik. Toshkent: Noshir. – 480 b.

6. Oʻzbekiston Respublikasi Markaziy bankining rasmiy statistik maʼlumotlar portalı – <https://cbu.uz/uz/statistics>

